

Slutrapport projekt Samverkan mot våld

1. Bakgrund

Projekt Samverkan mot våld startade februari 2011 som ettårigt projekt mot våld i nära relationer mellan Norrbottens kommuner, Norrbottens läns landsting, Polismyndigheten Norrbotten och Åklagarmyndigheten. Projektets syfte är att stärka individperspektivet och att kunna erbjuda ett myndighetsstöd i hela länet anpassat efter den våldsutsattes behov. Enligt uppdraget ska projektet bedrivas med ett länsperspektiv och söka lösningar med såväl centraliserade inslag som mer decentraliserade alternativ. Projekttiden förlängdes ett ytterligare år då den politiska styrgruppen och Länsstyrelsen såg ett behov av fortsatt arbete för att finna en långsiktig strategi och struktur för samverkan mot våld i länet. Projektet avslutas juni 2013.

Projektplanen innehåller sex specifika mål som ska vara uppfyllda vid projektet slut. Slutrapporteringen utgår från dessa mål med redovisning av de resultat som uppnått. Slutligen ges förslag på fortsatt arbete i Samverkan mot våld.

2. Projektets specifika mål och resultat

Mål 1. *En fungerande samverkan mellan berörda myndigheter och organisationer, i ett länsperspektiv, som gör att all personal som möter våldsutsatta kvinnor och deras barn vet hur de själva ska agera eller till vem man skall vända sig.*

Projektet har två kompetensgrupper kopplas till utvecklings- och förbättringsarbetet. En grupp bestående av socialtjänstens samordnare för barn- och kvinnofrid från Kraftfält Norr, Piteå, Luleå och Boden samt av representanter från polismyndigheten Norrbotten, Norrbottens läns landsting och Länsstyrelsen i Norrbottens län. Den andra gruppen består av frivilligorganisationerna; Brottsofferjouren Luleå, Rädda Barnen, Handikappförbundet och länets kvinnojouren. De ideella organisationer är särskilt viktiga för att lyfta fram brukarens perspektiv och samverkan mellan frivilligorganisationer och myndigheter.

Då myndigheternas insatser mot våld i nära relation ska bedrivas med god kvalitet i hela länet, med en likvärdig rättsäkerhet, skydd, stöd och behandling, oavsett i vilken kommun brottet aktualiseras, upprättade samverkansmyndigheterna november 2011 en Basnivå för sina respektive insatser. Basnivån och en uppföljning av myndigheternas utvecklingsarbetet för att uppnå basnivån från november 2011 till november 2012 återfinns på www.bd.komforb.se/vald

Avseende myndighetssamverkan har samtliga kommuner idag en strukturerad samverkan då barn upplevt våld. Piteå älvadal, Luleå och Boden har en systematisk och strukturerade samverkan i Barnsamtåd. Barnsamtåden koordineras av socialtjänstens samordnare och sker enligt en mötesplan och med utpekade representanter från myndigheter och hälso- och sjukvården. Kraftfält Norr (Gällivare, Kiruna, Jokkmokk och Pajala) samt Östra Norrbotten (Kalix, Haparanda, Övertorneå och Övertorneå) har för respektive länsdel gemensamma rutiner för samverkan vid misstanke om misshandel och sexuella övergrepp mot barn och ungdomar.

Avseende myndighetssamverkan då vuxna utsatts för våld i nära relationer så kan Piteå, Luleå och Boden idag erbjuda kvinnor som gjort polisanmälan stöd och hjälp enligt metod "Från polisanmälan till stöd och hjälp".

Projektet har skapat en myndighetsgemensam webbportal mot våld i nära relationer www.valdmotnara.se. Portalen ger förutsättning till gemensam personell kompetensutveckling genom webbutbildningar, streamade föreläsningar etc. om mäns våld mot kvinnor samt om särskilt sårbara grupper; personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, hbt - personer, kvinnor med funktionsnedsättning, unga och äldre kvinnor, kvinnor med missbruksproblem, kvinnor med annan etnicitet samt kvinnor i människohandel för sexuella ändamål eller prostitution.

Samverkan mot våld har arrangerat eller varit medarrangör till 10 konferenser för ökad kompetens med totalt drygt 1500 anmälda deltagare;

- Samverkan mot våld kraftsamlar	123 anmäld
- Våld i nära relationer –vågar du fråga, agera och samverka?	109 anmälda
- En dag om och med RVC	39 anmälda
- VÅLDsamt, Resultatkonferens med Allan Wade	201 anmälda
- Barnet i fokus med Anna Norlén och Åsa Kellström Cater	246 anmälda
- Våldsförebyggande arbete med män (SKL m.fl.)	148 anmälda
- Kommundag mot våld med Mary Nilsson från SoS	42 anmälda
- Att samtala med barn som lever i våld	140 anmälda.
- Barnet i Rättsprocessen med Barnjuristen och Agneta Karlsson	140 anmälda
- Barn utsatta för våld med Anna Norlén	150 anmälda
- Nu har vi landat med Carin Götblad	185 anmälda

Mål 2. *Verksamheter mot våld finns tillgängliga där man på ett professionellt sätt erbjuder våldsutsatta kvinnor och barn samlade myndighetsinsatser i form av rådgivning, socialt stöd, behandlingsinsatser, riskanalys med anpassade skyddsåtgärder samt polisanmälan och utredning.*

Luleå kommun tillsammans med Boden och Piteå startade projektet Våld i Nära Relationer december 2011. Projekt ViNR:s uppdrag är att bygga upp en mottagning för våldsutsatta vuxna och barn som upplevt våld. Till mottagningen hör sex lägenheter som ska erbjuda våldsutsatta med barn ett skydd. Samordnare för FREDA-mottagningen ansvarar också för att skapa en fungerande samverkan för våldsutsatta kvinnor och barn så att de på ett och samma ställe erbjuds socialt stöd före, under och efter brottsprocessen. Mottagningen öppnade sin verksamhet 1 mars 2012. Under perioden mars tom december har 110 kvinnor haft kontakt med FREDA- mottagningen. Avseende skyddade boenden arbetar Socialstyrelsen med att ta fram vägledande material och kvalitetsutvecklingsmodell som ska presenteras september 2013.

Polismyndigheten har infört rutiner för strukturerade riskanalyser. Antalet utförda analyser har ökat med 380 % sedan projektets kartläggning 2011. Från 25 stycken år 2011 till 116 stycken till och med oktober 2012. Polismyndigheten startade projekt Astrid januari 2013 i syfte att förbättra brottsoffer- och personsäkerhetsarbetet. Projektet innebär att en enhet skapas och som har till uppgift att arbeta med strukturerade riskanalyser och att hjälpa hotade personer, brottsoffer och vittnen. Inom ramen för projektet kommer hanteringen av kontaktförbud struktureras upp och förbättras, i synnerhet gällande möjlighet för hotade personer att få en kontaktperson inom polisen.

Mål 3. *Verksamheter mot våld fungerar också som kunskapscentra med en informationsstrategi för myndigheterna, för allmänheten avseende våld/brott inom familjen samt för utsatta kvinnorna avseende brottsprocessen samt vilken hjälp och stödinsatser som finns i samhället.*

Projektet har utvecklat en webbportal mot våld i nära relation www.valdmotnara.se som riktas dels till våldsutsatta, våldsutövare samt anhöriga, dels till berörd personal hos samverkansmyndigheter och organisationer. Webbportalen ska ge kunskap om våld i nära relation samt ge en samlad bild av myndigheternas, särskilda verksamheter och frivilligorganisationers ansvarsområde och uppdrag. Webbportalen ska ge vägledning med lokal information om resurser och rutiner inom respektive kommun. För att sprida information och för att öka webbportalens tillgänglighet så finns det en digitalknapp med text "utsatt för våld av närstående" spridd på myndigheternas hemsidor och som pekar till webbportalen med samlad information.

Vid slutrapportens sammanställning är projektet i färd med att planera en länskampanj mot våld i nära relationer "Bryt tystnaden". Syftet med kampanjen är att öka kännedomen om webbplatsen www.valdmotnara.se för att göra fakta, kontaktvägar och råd tillgängliga för fler i målgrupperna barn/ungdom, våldsutsatta vuxna, våldsutövare. I ett längre perspektiv är syftet också att lyfta frågan om våld i familjen högre upp på agendan i det offentliga samtalet och vid köksborden.

Mål 4. *Att det finns behandlingsinsatser, individuellt och i grupp, för våldsutsatta kvinnor och deras barn. Män som söker på eget initiativ pga. aggressionsproblem och/eller anmäls för våldsbrott erbjuds rådgivning, stöd och behandling. All behandling som erbjuds ska vara av god kvalitet och ge adekvat hjälp att bryta negativa livsmönster.*

Luleå, Boden och Piteå har idag utbildad personal att erbjuda stöd till våldsutsatta kvinnor och barn enligt Utvägsmodellen. Personal från Gällivare och Kiruna kommer att utbildas i samma modell maj 2013.

Åtta av länets kommuner kan idag erbjuda krisstöd till barn som bevittnat våld med Trappan metoden. Utbildning i Trappan metoden kommer att starta i Luleå maj 2013 med Ersta Sköndal Högskola.

Gällivare, Kiruna, Jokkmokk och Pajala kan via Samtalsbyrån erbjuda våldsutövare behandling enligt metod Alternativ till våld (ATV). Våldsutövare som bor i Luleå, Boden och Piteå erbjuds behandling enligt samma modell via Familjerådgivningen i Luleå. Piteå socialtjänst och vuxen psykiatri i Piteå älvadal har utbildat personal i metod Carin dads för behandling av pappor som utövar våld.

Familjerådgivningen i Luleå har blivit kontaktade av tio män från Luleå under perioden september 2012 tom mars 2013. Av dessa har 70 % börjat behandling individuellt eller i grupp. **Uppgifter från Samtalsbyrån kommer att kompletteras**

Mål 5. *Att våldets omfattning i länet kartläggs löpande. Inventera behovet av särskilda insatser för våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning, missbruksproblem, annan etnicitet, äldre kvinnor samt personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck och inordna detta stöd inom verksamhetens ram så att alla våldsutsatta från dessa grupper får rätt hjälp. Även behovet av insatser kring våld i samkönade relationer ska inventeras.*

Projektet genomförde en kartläggning 2011 som visade att det endast var rättsväsendet som kunde redovisa statistik över antalet våld/brott i nära relationer. Övriga myndigheter varken dokumenterade eller hade förutsättningar att registrera antalet våldsutsatta de mötte i sin verksamhet vid denna tidpunkt. Norrbottens Läns landsting har beslutat om att rutinmässigt fråga patienter om utsatthet för våld i nära relation och jakande svar och svar på följdfrågor dokumenteras digitalt. Piteå socialtjänst har sedan november 2011 en gång per kvartal kartlagt resurscentrums ärenden.

Upprättat av: Annika Ståvenborg Vennberg, projektledare Samverkan mot våld. **Godkänt av:** Operativa styrgruppen för Samverkan mot våld. **Dok.typ:** Slutrapport **Datum:** 13-03-...

Preliminära resultat från fyra kartlägningsmånader 2012 visar att av totalt 142 ärenden tillfrågades 46 % om våldsutsatthet, varav 74 % svarat ja av de tillfrågade.

Socialstyrelsen har som prestationskrav vid fördelning av utvecklingsmedel att kommuner ska kunna visa att de har kunskap om omfattning om våld i nära relation i sin kommun. Projektet har gjort en översikt hur man idag resonerar kring screening av våld i nära relationer, se bilaga 1.

Mål 6. *Samverkan mot våld planeras på ett sådant sätt att den fungerar även vid person- och organisationsförändringar.*

Luleå kommun har i uppdrag att ge ett förslag på organisation och struktur för fortsatt Samverkan mot våld.

3. Förslag på fortsatt arbete i Samverkan mot våld

Utifrån projektets erfarenheter föreslås det fortsatta arbetet mot våld i nära relationer särskilt rikta in sig på att ytterligare stärka den systematiska och strukturerade samverkan samt höja Basnivån för myndigheternas insatser. Utifrån kvalitet står dessa två områden i beroendeförhållande till varandra; varje myndighetsinsats är en viktig del av en helhet, dvs. det samlade stödet för den våldsutsatte.

3.1 Nära konkret samverkan med barnets behov i centrum

I det fortsatta arbetet bör vi skapa förutsättningar för att barnet ska erbjudas ett samlat stöd genom;

Samplanering

Samordnat agerande för att få stopp på våldet. Ansvariga aktörer använder en för barnet individuell handlingsplan som tydliggör ansvarsfördelningen mellan aktörer och innehåller hot- och riskbedömning samt stödinsatser på kort och lång sikt.

Samlokalisering

Öka barnets trygghet genom att samla stödet – samlokalisera - så att barnet inte behöver slussas runt mellan olika aktörer. Det är viktigt att mötet sker i barnvänliga lokaler.

Samverkan

Att samverkansparter tar ett gemensamt ansvar som konkretiseras i tydliga avtal eller förbindelser. Ideella organisationer utgör ett viktigt komplement i de insatser som erbjuds.

3.2 Samordnad individuell plan i kvinnofridsarbetet (SIP)

Man bör verka för en insatskedja och samarbete mellan socialtjänstens och hälso- och sjukvården avseende stödinsatser och specialiserat stöd till våldsutsatta samt till våldsutövare. Kommuner och landsting är skyldiga att upprätta en samordnad individuell plan (SIP) när den enskilde har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården.

3.3 Basnivån för myndigheters insatser

I syfte att uppnå god kvalitet har länets kommuner, Norrbottens läns landsting, Polismyndigheten Norrbotten och Åklagarmyndigheten upprättat en tydlig basnivå för sina respektive insatser mot våld i nära relationer. Det finns behov av att höja Basnivån så att;

- Socialtjänsten ska kunna erbjuda stöd och hjälp till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld enl. 5 kap 11 § SoL. Ett exempel på sådan verksamhet är FREDA-mottagningen mot våld som riktar sig till boende i Luleå, Boden och Piteå.

Socialtjänsten har ett helhetsansvar vilket även innebär att erbjuda våldsutövande stöd och behandling för att förändra sitt våldsbeteende. Det första och viktigaste stödet för våldsutsatta är skydd från fortsatt våldsutsatthet. Norrbotten behöver utveckla kvalitetssäkrade skyddade boenden för att kunna erbjuda reellt skydd till dem som lever under hot. Förutom direkta insatser till målgrupperna har socialtjänsten ett särskilt ansvar för att initiera samverkan med andra aktörer. Erfarenheter från projekt Samverkan mot våld har visat på stora vinster av att ha uttalade samordnare för att koordinera samverkan.

- Landstinget implementerar sin vårdplan avseende våld i nära relationer inom hela sin verksamhet. Barn- och ungdomspsykiatri och vuxen psykiatri måste förberedas på att ta mot patienter som till följd av våldsutsatthet utvecklat psykiatriska symtom som inte faller under socialtjänstens område att behandla.
- Rättsväsendet genomsyras av kompetens i frågan. Det finns behov av att utveckla specialiserade enheter inom exempelvis utredningsverksamhet och personsäkerhet.
- Fler myndigheter involveras i arbetet. Exempelvis är det en viktig fråga för Migrationsverket, Kriminalvården, skola och övriga kommunförvaltningar.

Bilaga 1.

Syn på screening av våld i nära relationer. En översikt.

Vinster

- Att synliggöra våldet i nära relationer är en viktig samhällsfråga och en fråga om folkhälsa.
- Screening är ett sätt att komma åt en utsatt grupp. Enligt SCB drabbas uppemot en sjättedel av Sveriges befolkning. De som utsätts för våld riskerar att drabbas av långvariga konsekvenser för hälsan.
- Andra än direkt våldsutsatta kan drabbas av våldets konsekvenser, framför allt barn. Screening är ett sätt att upptäcka familjer med barn där våld utövas.
- När frågan om våld ställs rutinmässigt innebär det en trygghet att kunna ta upp frågan vid varje kontakt med myndigheten som tillämpar den och verkar därför förebyggande för dem som riskerar att drabbas av våld i framtiden.
- Det är en möjlighet att nå dem som inte själva tar upp sina våldserfarenheter. På försök infördes frågan som del av anamnesen på en BUP-mottagning. Under 2007 svarade 21 procent av 308 tillfrågade mammor att de utsatts för våld av sin partner: <http://www.lakartidningen.se/07engine.php?articleId=13229>
- De övriga insatser som stödjer individen kan bli missriktade och brukarens/patientens behov kan bedömas fel om man inte upptäcker våldproblematiken.

Risker

- Eventuell kränkning av individens integritet eller autonomi.
- Våldet riskerar att öka i frekvens och brutalitet om den som utövar våld får reda på att den våldsutsatte har svarat på frågan.
- Brukaren/patienten kan börja undvika verksamheten i frågan.
- Om ett jakande svar på frågan om våld inte följs upp med lämpliga åtgärder kan misstro till verksamheten öka.
- Det finns ett konsensus om att det krävs utbildning för att kunna screena på ett försvarbart sätt vilket är resurskrävande.
- Det kan ta tid från frågor som brukaren själv upplever som mer aktuella.

NCK

Nationellt centrum för kvinnofrid har givit ut en bok *Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen*. Där finns det en tydlig motivering varför alla patienter inom hälso- och sjukvården och alla brukare inom socialtjänsten bör frågas om våld. Det **tar en positivt ställning till screeningen och samtidigt erbjuder utbildningsmaterial** i form av en videokurs med tillhörande diskussionsfrågor. I NCK:s undersökning ses frågan om våld som första tegelstenen i en struktur av insatser för de direkt och indirekt våldsutsatta samt våldsutövare. De kommer därför med förslag om hur man bygger upp och samordnar denna struktur. NCK refererar bland annat till en undersökning om screening där man inte finner skillnad i livskvalité och upplevelser av våld mellan de som blev tillfrågade om våldsutsatthet och kontrollgruppen, vilket enligt NCK tyder på att eventuella negativa effekter av screeningen uteblir medan utrymme för de positiva effekter kvarstår.

Rapport beställd av Socialstyrelsen 2012.

Enligt rapporten *Etiska aspekter på rutinfrågor om våldsutsatthet i hälso- och sjukvården samt socialtjänsten* finns det etiska anledningar att inte göra screening om våldsutsatthet utan att det finns indikationer för det i det specifika patientfallet. En rad nya undersökningar visar att det inte finns avsevärda skillnader i välmående mellan den tillfrågade och den icke-tillfrågade gruppen, och utifrån det påstås i rapporten att screeningen inte ger den önskvärda effekten. I den undersökningen, och i rapporten, diskuteras frågan om våld isolerat från övriga insatser och åtgärder mot våld.

Regeringsuppdrag pågår.

Ett regeringsuppdrag som syftar till att värdera och utreda olika sätt att undersöka våldsutsatthet pågår. Uppdrag att ta fram en nationell vägledning för personal inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten i syfte att förstärka möjligheterna att upptäcka våldsutsatthet (31070/2012) kommer att redovisas senast 2014-04-15.

Ställningstaganden i Norrbotten

- **Hälso- och sjukvården:** Har börjat fråga alla patienter om våld.
- **Kompetensgruppen inom Samverkan mot våld:**
 - **Representanter från ideella organisationer:** Kvinnojouren, Rädda Barnen och Brottsofferjouren har uttryckt sin positiva inställning till screeningen om våld. I de representerade organisationer ställs frågan till alla.
 - **Socialtjänstens samordnare för barn- och kvinnofrid från Kraftfält Norr, Piteå, Luleå och Boden, Polismyndigheten Norrbotten, NLL, Länsstyrelsen i Norrbottens län:**
- **Socialtjänsten: ?**